

MEDZINÁRODNÝ ÚNOS DIEŤAŤA V JUDIKATÚRE ESLP

NINA MATIS

Faculty of law, Paneuropean University, Slovak Republic

Abstract in original language

Príspevok sa venuje analýze niekoľkých prípadov, ktoré formovali vývoj judikatúry ESLP dotýkajúcej sa medzinárodných únosov detí a možným dôsledkom rozhodovacej činnosti ESLP na ďalší vývoj rodinného práva v tejto oblasti.

Key words in original language

Medzinárodný únos dieťaťa, Európsky súd pre ľudské práva, najlepší záujem dieťaťa, výkon rozhodnutia o navrátení dieťaťa.

Abstract

The article analyses several cases that have formed the development of the case law of the ECHR concerning international child abduction. Besides this, the contribution elaborates on possible consequences of the decision-making at the ECHR for further development of the family law in this aspect.

Key words

International child abduction, European Court of Human Rights, the best interest of the child, enforcement of the return order.

1. ÚVOD

Neoprávnené premiestnenie a zadržanie dieťaťa v cudzine - medzinárodný únos - vyvoláva celý okruh právnych, morálnych a etických problémov, navyše zasahuje veľa chránených záujmov. Mechanizmus ochrany detí pred medzinárodným únosom je založený na základnej myšlienke, že optimálne rozhoduje o záujmoch maloletých detí súd ich obvyklého pobytu, a teda je potrebné brániť tzv. forum shopping. K tomu dochádzalo založením právomoci súdov iného štátu, než je štát obvyklého pobytu dieťaťa, prostredníctvom neoprávneného premiestnenia alebo zadržania dieťaťa počas určitej doby. Prijatie Haagskeho dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (ďalej len Haagsky dohovor) zrušilo výhodu plynutia času.

Je samozrejmé, že aj napriek tomu sa rodič, ktorý dieťa neoprávnené premiestnil alebo zadržal, snaží využiť každú možnosť ponúknutú vnútroštátnym právnym poriadkom na legalizáciu pobytu dieťaťa v cudzine, obvykle v krajine svojho pôvodu. Preto je pomerne bežné, že napriek existencii Haagskeho dohovoru, sú rozhodovania o navrátení dieťaťa a predovšetkým výkon tohto rozhodnutia v praxi pomerne problematické.

Medzinárodný únos dieťaťa so všetkými jeho dôsledkami predstavuje extrémny zásah do základných práv dieťaťa a práv osôb s právom starostlivosti a styku s dieťaťom. To je dôvodom, prečo sa tieto subjekty obracajú okrem národných súdov aj na medzinárodné inštitúcie, kým je Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len ESĽP). Hoci prípady týkajúce sa medzinárodného únosu dieťaťa tvoria len nepatrný zlomok všetkých prípadov prichádzajúcich na tento súd, je treba im venovať pozornosť, pretože rozhodovacia prax ESĽP má nezanedbateľný vplyv na rozhodovanie vnútroštátnych súdov. Keďže ide o všeobecne uznávaný súdny orgán, jeho rozhodnutia sú zdrojom inšpirácie aj pre mimoeurópske súdy.

Vzhľadom na pomerne malý počet prípadov, ktoré v súvislosti s medzinárodným únosom dieťaťa ESĽP riešil, možno prax a závery ESĽP zhrnúť do niekoľkých okruhov. Najčastejšie sa ESĽP vyjadroval k medzinárodnému únosu dieťaťa v kontexte čl. 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len EĽDP), ktorý zaručuje právo na súkromný a rodinný život, a čl. 6 EĽDP garantujúcim právo na spravodlivé súdne konanie.

Závazky štátov vyplývajúce z čl. 6 a čl. 8 EĽDP sú nezávislé od záväzkov, ktoré im vyplývajú z iných medzinárodných zmlúv reagujúcich na problém medzinárodných únosov detí, napríklad Haagskeho dohovoru.

Obvykle sa prejednávajú prípady týkali dotknutých práv rodiča, ktorého práva boli neoprávneným premiestnením alebo zadržaním dieťaťa porušené, resp. do ktorého práva sa v dôsledku tejto skutočnosti zasiahlo. V týchto prípadoch sa najčastejšie sťažnosti vzťahovali na prieťahy v konaní o navrátenie dieťaťa, nevykonanie rozhodnutia o navrátení v primeranom čase a na neaplikovanie, resp. nesprávnu aplikáciu ustanovení Haagskeho dohovoru v prípade medzinárodného únosu dieťaťa. Menej sťažností podali rodičia – únoscovia, ktorí argumentovali, že výkonom rozhodnutia o navrátení sa zasiahne do práva dieťaťa, ako aj do ich práva na súkromný a rodinný život. Obvykle sa jednotlivé problematické okruhy veľmi úzko prelínajú.

ESĽP pri svojom rozhodovaní vždy vyzdvihoval význam systému ochrany detí pred medzinárodnými únosmi, ktorý vytvára Haagsky dohovor a dotvárajú ho aj iné medzinárodné zmluvy, ako napríklad Dohovor o právach dieťaťa¹. Neraz vo svojich rozhodnutiach podotkol, že relevantné ustanovenia EĽDP, predovšetkým čl. 8, treba vykladať v intenciách Haagskeho dohovoru.

V tomto príspevku sa zameriame predovšetkým na vývoj vnímania najlepšieho záujmu dieťaťa v rozhodovacej praxi ESĽP týkajúcej sa medzinárodných únosov detí.

¹ zverejnený pod č. 104/1991 Z.z.

Je logické, že ESLP pri svojom rozhodovaní neposkytuje možnosť znefunkčňovať či destabilizovať systém ochrany detí pred medzinárodným únosom vytvorený Haagskym dohovorom. Vychádza to zo základnej zásady rozhodovania vo veciach týkajúcich sa detí – a to najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý musí byť vždy prvoradý a musí sa zohľadňovať v akomkoľvek štádiu konania, ktoré sa dieťaťa týka. Preto sa Súd stotožňuje s tým, že postup v súlade s Haagskym dohovorom je v najlepšom záujme dieťaťa, a aj ustanovenia EDLP treba vykladať v jeho intenciách. Pre vnútroštátne orgány to znamená riadne aplikovať ustanovenia Haagskeho dohovoru, konať rýchlo a dôkladne posúdiť všetky okolnosti, predovšetkým najlepší záujem dieťaťa.

Z toho vyplývajú aj niektoré problematické okruhy, ktorých sa dotkla rozhodovacia činnosť Súdu, a to nesprávna aplikácia alebo neaplikácia Haagskeho dohovoru vnútroštátnymi orgánmi, prietahy v konaní o navrátenie dieťaťa alebo nedostatočne rýchly výkon rozhodnutia o navrátení. Osobitne problematické sa javí posudzovanie práv rodičov - únoscov i detí na súkromný a rodinný život v súvislosti s rozhodnutím o navrátení dieťaťa do krajín, kde hrozia rodičovi-únoscovi sankcie majúce za dôsledok prerušenie kontaktu s dieťaťom a diskriminačné zaobchádzanie pri následnom zverení dieťaťa do starostlivosti niektorému z rodičov.

2. NESPRÁVNA APLIKÁCIA ALEBO NEAPLIKÁCIA HAAGSKEHO DOHOVORU VNÚTROŠTÁTNYMI ORGÁNMI

V prípade *Iglesias Gil a A.U.I v. Španielsko*², ktorý sa týkal dieťaťa neoprávnene premiestneného jeho otcom zo Španielska do USA, konštatoval ESLP porušenie čl. 8 EDLP v dôsledku toho, že španielske orgány porušili svoje záväzky vyplývajúce im z medzinárodných zmlúv, tým že neprijali dostatočné opatrenia na zabezpečenie návratu neoprávnene premiestneného dieťaťa. Španielske úrady síce začali trestné stíhanie proti otcovi dieťaťa za únos, ale neprijali vôbec žiadne adekvátne občianskoprávne opatrenia, napríklad nezačali konanie o navrátení dieťaťa podľa Haagskeho dohovoru, ktoré by priamo zabezpečilo návrat dieťaťa matke, ktorej bolo španielskymi súdmi zverené.

V prípade *Iosub a Caras v. Rumunsko*³ týkajúceho sa dievčatka narodeného v roku 2001 neoprávnene zadržaného jeho matkou v Rumunsku. Prvostupňový súd nariadil navrátenie dieťaťa, pretože bolo matka nepreukázala závažné riziko, ktorému by bolo dieťa vystavené v prípade navrátenia otcovi. Odvolací súd však zamietol žiadosť o navrátenie dieťaťa s ohľadom na to, že iný rumunský súd rozhodol o rozvoze rodičov a zverení dieťaťa do starostlivosti matke. Zobral tiež do úvahy vek dieťaťa, konkrétne dva roky a štyri mesiace,

² *Iglesias Gil a A.U.I. v. Španielsko* týkajúci sa sťažnosti č. 56673/00

³ *Iosub Caras v. Rumunsko* týkajúci sa sťažnosti č. 7198/2004

a stotožnil sa s názorom, že navrátenie by bolo proti najlepšiemu záujmu dieťaťa, keďže v skutočnosti žije s matkou v Rumunsku od svojich siedmych mesiacov. Svoje rozhodnutie oprel aj o výpovede svedkov tvrdiacich, že pôvodne sa aj otec dieťaťa plánoval s celou rodinou sadiť v Rumunsku. Súd preto rozhodol, že dieťa v Rumunsku pobývalo legálne. Otec dieťaťa sa obrátil na ESLP s tým, že rumunské orgány ignorovali ustanovenia čl. 16 a 17 Haagskeho dohovoru ktoré stanovujú, že nesmie byť rozhodnuté vo veci zverenia starostlivosti počas trvania Haagskeho procesu a že súd nie je viazaný rozhodnutím o zverení starostlivosti pri rozhodovaní o návrate dieťaťa. Ďalej dôvodili, že úrady nekonali dostatočne rýchlo v Haagskom procese. Súd mal za to, že neinformovaním rozvodových súdov o existencii Haagskeho procesu popreli rumunské úrady, najmä Ministerstvo spravodlivosti najzákladnejší zmysel Haagskeho dohovoru, najmä nezabránením rozhodnutia vo veci zverenia dieťaťa do starostlivosti v štáte, do ktorého bolo dieťa unesené.

Súd potvrdil, že okolnosti zabraňujúce spojeniu detí s rodičmi, adekvátnosť opatrení majú byť tiež hodnotené podľa rýchlosti uplatnenia ako prípady so zrýchleným konaním, keďže plynutie času môže mať závažné následky pre vzťahy medzi deťmi a rodičom, ktorý s nimi nežije.

Súd rozhodol, že v prípade sa postupovalo nedostatočne rýchlo, keďže vznikli osemnásťmesačné prieťahy medzi dátumom podania žiadosti o navrátenie po dátum konečného rozhodnutia.

Súd rozhodol, že rumunské úrady nesplnili svoje povinnosti, ktoré im vyplývajú z článku 8 Dohovoru.

3. PRIEŤAHY V KONANÍ O NARIADENÍ NAVRÁTENIA DIEŤAŤA A NEDOSTATOČNE RÝCHLY VÝKON ROZHODNUTIA O NAVRÁTENÍ

Rozhodovanie o navrátení dieťaťa by malo prebiehať veľmi rýchlo. Haagsky dohovor, ako aj iné právne nástroje⁴, stanovuje veľmi presné a krátke lehoty, v ktorých musia štátne orgány rozhodnúť o nariadení, resp. nenariadení navrátenia dieťaťa. Má to zabezpečiť efektivitu celého mechanizmu, pretože predovšetkým v prípade veľmi malých detí môže mať plynutie času obrovský význam. Štáty však veľmi často nekonajú z rôznych dôvodov dostatočne rýchlo, resp. umožnia účastníkom konania spôsobovať prieťahy v konaní. Obvykle nie je problém dosiahnuť prvostupňové rozhodnutie, niektoré štáty však umožňujú podať voči takému rozhodnutiu opravné prostriedky s odkladnými účinkami. Kým napokon celá vec prejde všetkými súdnymi inštanciami a cez ústavný súd, prípadne aj medzinárodné

⁴ nariadenie č. 2201/2003 o právomoci, uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (tzv. Brusel IIa)- osobitne ustanovenia čl. 10 a nasl.

súdne orgány, prejde dokonca niekoľko rokov, počas ktorých neoprávnene premiestnené dieťa žije s jedným rodičom, prestáva si pamätať na druhého rodiča a nechce sa už k nemu vrátiť.

ESLP rozhodoval niekoľko prípadov, ktoré spadajú do tejto kategórie. Príkladom môže byť prípad *Maire v. Portugalsku*⁵. V tomto prípade, ktorý sa týkal dieťaťa neoprávnene premiestneného matkou z Francúzska do Portugalska súd konštatoval, že portugalské orgány neprijali všetky adekvátne opatrenia, aby urýchlene rozhodli o navrátení dieťaťa a toto rozhodnutie aj v primeranom čase vykonali.

Najviac problémov v aplikačnej praxi je s výkonom rozhodnutia o navrátení dieťaťa. Okrem toho, že niekedy samotné konanie o navrátení dieťaťa trvá neprimerane dlhú dobu v dôsledku prietáhov spôsobovaných rodičom – únoscom, rodičia často bránia aj výkonu rozhodnutia tým, že sa veľmi často s deťmi skrývajú⁶, deti sú dopredu traumatizované hroziacim odlúčením od rodiča, s ktorým momentálne žijú,⁷ v dôsledku čoho štátne orgány upustia od výkonu.

Typickým príkladom je prípad *Ignaccolo-Zedine v. Rumunsko*⁸. V tomto prípade ESLP rozhodol o porušení práva na súkromný a rodinný život sťažovateľky, ktorá sa domáhala navrátenia svojich dvoch dcér. Išlo o mimoriadne spleť prípad, ktorý nebol k jej spokojnosti vyriešený ani po desiatich rokoch od neoprávneného premiestnenia. V dôsledku dlhodobej absencie styku s matkou sa jej dve dcéry nechceli s ňou vidieť, vyhrážali sa samovraždou pokiaľ k tomu budú nútené, vyhlasovali, že ju už nepovažujú za matku a nenávidia ju. V tejto súvislosti ESLP poukázal na to, že rumunské orgány nepostupovali správne ani pokiaľ organizovali stretnutia medzi matkou a deťmi, pretože jedno dokonca zorganizovali v zborovni školy, kde deti študovali a ich otec pôsobil ako učiteľ. Samotná sťažovateľka po tomto stretnutí upustila od pokračovania v konaní. Práve na tomto príklade, hoci dĺžkou trvania extrémnom, možno vidieť mimoriadny význam rýchleho výkonu rozhodnutia.

4. PORUŠENIE PRÁVA NA SÚKROMNÝ A RODINNÝ ŽIVOT RODIČOV – ÚNOSCOV V DÔSLEDKU VÝKONU ROZHODNUTIA O NAVRÁTENÍ DIEŤAŤA

Osobitnú skupinu rozhodnutí ESLP tvoria tie, kde sa rozhodovalo o namietaných porušeníach práv rodičov – únoscov. V týchto

⁵ *Maire v. Portugalsko* týkajúci sa sťažnosti č. 48206/99

⁶ *P.P. V Poľsko* týkajúci sa sťažnosti č. 8677/03

⁷ *Ignaccolo- Zedine v. Rumunsku* týkajúci sa sťažnosti č. 31679/96

⁸ *Ignaccolo- Zedine v. Rumunsku* týkajúci sa sťažnosti č. 31679/96

prípadoch bol EŠLP až do nedávna neúprosný a nenachádzal porušenie práva na súkromný a rodinný život⁹.

Ostatné rozhodovanie EŠLP sa však chápe ako určitý posun v chápaní najlepšieho záujmu dieťaťa a odklon od takmer bezvýhradnej podpory haagskeho mechanizmu. S tým sa celkom nemožno stotožniť, ako zdôvodníme v ďalšom texte.

V prípade *Maumousseau a Washington*¹⁰ v. Francúzsko sa jednalo o maloleté dievčatko, ktoré bolo neoprávnene zadržané svojou matkou vo Francúzsku. V čase zadržania malo dieťa dva a pol roka. Matka v konaní pred vnútroštátnymi súdmi dôvodila, že navrátenie dieťaťa do USA by ho vystavilo nebezpečenstvu duševnej ujmy. Podľa vnútroštátnych súdov však nebol tento dôvod naplnený a nariadili navrátenie dieťaťa. Pani Maumousseau sa obrátila na EŠLP so sťažnosťou na porušenie čl. 3, 6 a 8 EDLP. Budeme sa venovať len posudzovaniu čl. 8. EŠLP skonštatoval, že bez akýchkoľvek pochybností spadá predmetná sťažnosť pod rozsah čl. 8, a rozhodnutie o navrátení dieťaťa je zásahom štátu do práva na súkromný a rodinný život. Tento zásah však spĺňal podľa názoru súdu podmienku zákonnosti stanovenú v čl. 8 ods. 2, pretože ako Súd zdôraznil, čl. 8 nemožno vykladať v právnom vákuu, ale je potrebné vykladať ho v súlade s ustanoveniami Haagskeho dohovoru. Pri skúmaní naplnenia druhej podmienky, nevyhnutnosti rozhodnutia o navrátení dieťaťa v demokratickej spoločnosti, EŠLP prihliadal aj na tvrdenia sťažovateľky, že vnútroštátne súdy aplikovali výnimku stanovenú v čl. 13 (b) Haagskeho dohovoru príliš reštriktívne a nedostatočne zohľadnili najlepší záujem dieťaťa. Podľa názoru EŠLP je najlepší záujem dieťaťa sledovaný aj mechanizmom vytvoreným Haagskym dohovorom. EŠLP nesúhlasil s názorom sťažovateľky, že rozhodnutie vnútroštátnych súdov nedostatočne zohľadnilo najlepší záujem dieťaťa. EŠLP sa vlastne stotožnil s prevládajúcim názorom, že navrátenie neoprávnene premiestneného alebo zadržaného dieťaťa do štátu jeho obvyklého pobytu je v najlepšom záujme dieťaťa.

Súd neprihliadol ani na argumenty sťažovateľky, že pravdepodobne v dôsledku rozhodnutí amerického súdu nebude mať efektívny prístup k súdu, pretože ten jej bude umožnený len po splnení určitých podmienok a aj jej styk s dieťaťom bude možný len po splnení drakonických podmienok, ktoré sú pre ňu ako cudziu štátnu príslušníčku navyše diskriminačné.

Podľa názoru EŠLP však výkonom rozhodnutia o navrátení dieťaťa nedošlo k porušeniu čl. 8 EDLP.

⁹ okrem iných *Paradis v. Nemecko* týkajúci sa sťažnosti č. 4783/03, *A.B. v. Poľsko* týkajúci sa sťažnosti č. 33878/96

¹⁰ *Maumousseau a Washington v. Francúzsko* týkajúci sa sťažnosti 39388/05

Toto rozhodnutie sa chápa ako veľmi striktný príklon k haagskemu mechanizmu, pretože sa zdôrazňovala hlavná myšlienka, na ktorej je celý mechanizmus vystavaný, a síce, že je v najlepšom záujme dieťaťa, aby o všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú, rozhodoval súd jeho obvyklého pobytu.

V prípade *Neulinger a Shuruk v. Švajčiarsku*¹¹, ktorý bol veľmi podobný ako predchádzajúci prípad však Súd k posudzovaniu najlepšieho záujmu dieťaťa iný prístup. V tomto prípade bol matkou z Izraela do Švajčiarska neoprávnene premiestnený dvojročný chlapec. Rodičia dieťaťa sa rozviedli v dôsledku toho, že otec dieťaťa vstúpil do ultra- ortodoxnej židovskej sekty a matka dieťaťa sa v dôsledku toho obávala o budúcnosť svojho syna vzhľadom na zaužívané praktiky tejto spoločnosti posielat' deti do zahraničia za účelom ich náboženskej výchovy. Preto požiadala izraelské orgány o opatrenie brániace dieťaťu opustiť krajinu až kým nebude plnoleté. V dôsledku nezhôd medzi manželmi, ktoré eskalovali, prijali izraelské orgány viacero rozhodnutí. Matke bolo dieťa zverené do dočasnej starostlivosti a otec mal právo styku. Keďže si otec dieťaťa neplnil vyživovaciu povinnosť, bolo voči nemu začaté trestné stíhanie. Voči svojej bývalej manželke sa správal agresívne, preto izraelské orgány rozhodli, že nesmie vstupovať do bytu sťažovateľky a ani nosiť zbraň. Sťažovateľka po čase požiadala o zrušenie opatrenia brániaceho dieťaťu opustiť krajinu. Súd žiadosti nevyhovela a sťažovateľka tajne opustila Izrael aj s dieťaťom a vrátila sa do Švajčiarska, krajiny svojho pôvodu. Otec inicioval konanie o navrátení dieťaťa. Švajčiarske súdy odmietli navrátiť dieťa, federálny súd však napokon rozhodol o jeho navrátení. Matka sa obrátila na ESLP s podobným dôvodením ako pani Maumousseau. Taktiež spochybňovala otcove schopnosti postarať sa o dieťa, argumentovala jeho najlepším záujmom, rizikom duševnej ujmy pokiaľ bude odlúčené od matky a vytrhnuté z prostredia na ktoré si už zvyklo. Komora, ktorá rozhodovala v prvom stupni rozhodla pomerom hlasov 4:3, že Švajčiarsko neporušilo čl. 8 EDLP. Dôvodila pritom práve podobnosťou prípadu so skutkovým stavom vo veci *Maumousseau a Washington v. Francúzsko*.

Paradoxnosť neskoršieho rozhodnutia Veľkej komory ESLP spočíva podľa môjho názoru práve v tom, že izraelské orgány robili všetky opatrenia na ochranu matky i dieťaťa, nerozhodovali diskriminačne a jednostranne. V prípade navrátenia dieťaťa do Izraela nehrozili sťažovateľke také reštrikcie a svojvôľa ako pani Maumousseau.

Veľká komora, ku ktorej sa sťažovateľka odvolala však mala iný názor a veľmi jednoznačným pomerom hlasov 16:1 rozhodla, že Švajčiarsko by výkonom rozhodnutia o navrátení dieťaťa porušilo čl. 8 EDLP. Jediný hlas, ktorý s verdiktom nesúhlasil vo svojom nesúhlasnom stanovisku vyjadril názor, že švajčiarske súdy už svojim

¹¹ *Neulinger a Shuruk v. Švajčiarsko* týkajúci sa sťažnosti č. 41615/07

rozhodnutím čl. 8 porušili a preto podmieňovací spôsob vo výroku rozsudku nie je na mieste.

Odklon od ustálenej judikatúry Veľká komora založila práve na odlišnom prístupe k chápaniu najlepšieho záujmu dieťaťa. Kým v prípade *Maumousseau a Washington* sa najlepší záujem dieťaťa interpretoval, tak že celý systém vytvorený Haagskym dohovorom odráža najlepší záujem detí nebyť neoprávnene premiestňované a zadržované a v tomto duchu treba vykladať aj čl. 8 EDLP, Komora si osvojila individualizované chápanie najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý vždy a za každých okolností treba posudzovať individuálne. Preto bolo podľa názoru Veľkej komory potrebné prehodnotiť III. časť rozsudku *Maumousseau a Washington*.

Toto rozhodnutie Veľkej komory je opäť veľmi kritizované, predovšetkým zo strany amerických praktikujúcich právnikov¹². Podľa nich destabilizuje systém vytvorený Haagskym dohovorom, ktorý funguje a do ktorého by sa nemalo týmto spôsobom zasahovať.

Ja si naopak myslím, že rozhodnutie Veľkej komory bolo správne a nemožno ho chápať ako škodlivé pre systém vytvorený Haagskym dohovorom. Vyjadriť len názor veľkej časti odbornej verejnosti, že individuálny záujem konkrétneho dieťaťa musí byť pri rozhodovaní o ňom prioritný, a to v ktoromkoľvek štádiu rozhodovania. Navyše Veľká komora potvrdila a zdôraznila dôležitosť čo najreštriktívnejšieho výkladu výnimiek stanovených Haagskym dohovorom. Preto by sa prípad *Neulinger a Shuruk* mal chápať skôr ako pripomenka toho, že rozhodovanie o deťoch nemôže byť formalistické a automatické, pretože akokoľvek môže takýto spôsob rozhodovania byť v záujme detí vo všeobecnosti, nemusí byť v záujme konkrétneho dieťaťa, o ktorom sa práve rozhoduje. Právo dieťaťa na to, aby bol v každom štádiu rozhodovania o ňom zohľadňovaný jeho najlepší záujem je právom individuálnym, nie kolektívnym. Práve k tomuto chápaniu nás rozhodnutie vo veci *Neulinger a Shuruk* posunulo.

Ďalším kontroverzným prípadom je podľa kritikov ESĽP prípad *Raban proti Rumunsku*¹³, v ktorom Súd pokračoval v duchu rozhodnutia vo veci *Neulinger a Shuruk*. V rozhodnutí v tejto veci ESĽP uviedol, že rozhodnutie rumunských súdov o nenavrátaní detí do Izraela nezakladá porušenie čl. 8, teda práva na súkromný a rodinný život otca a detí. Išlo o dve deti, narodené v rokoch 2003 a 2004 v Izraeli, kde i žili do roku 2006. V roku 2006 odišli so svojou matkou do Rumunska na predĺženú návštevu, z ktorej sa už do Izraela nevrátili, teda boli neoprávnene zadržané v Rumunsku. Rumunské orgány síce najskôr nariadili navrátenie detí do Izraela, avšak matka sa

¹²<http://www.internationalfamilylawfirm.com/2010/08/more-on-neulinger-shuruk-v-switzerland.html>

¹³ *Raban v. Rumunsko* týkajúci sa sťažnosti č. 25437/08

proti tomuto rozhodnutiu odvolala poukazujúc na zlú bezpečnostnú situáciu v Izraeli a zhoršené finančné možnosti otca detí. Odvolací súd po zvážení všetkých okolností rozhodol o nenavrátaní detí, pretože mal za preukázané, že otec detí neprispieva na ich výchovu a potreby a deti sa už integrovali do rumunskej spoločnosti. Otec detí inicioval konanie pred ESLP s tým, že boli porušené jeho práva na súkromný a rodinný život podľa čl. 8 a na spravodlivé konanie podľa čl. 6.EDLP. Vo svojom rozhodnutí Súd zdôraznil, že je rozhodujúce, či bola zachovaná spravodlivá rovnováha medzi najlepším záujmom detí a záujmami rodičov, hlavne záujme detí na udržaní rodinných pút, ktoré nie sú nežiaduce a ich zabezpečenie v zdravom prostredí. Súd zdôraznil, že odvolací súd vzal do úvahy argumenty oboch strán a zároveň poskytol zdôvodnenie svojho rozhodnutia pre svoju interpretáciu čl. 3 a čl. 13 ods. 1b) Haagskeho dohovor.

Súd opätovne zdôraznil, že bez vážnych dôvodov a dôkazov svojvoľného rozhodovania nemôže spochybňovať hodnotenia vnútroštátnych orgánov. V tomto prípade však takéto dôvody podľa jeho názoru neexistovali, pretože odvolací súd prípad posúdil s osobitným ohľadom na princíp najlepšieho a rozhodujúceho záujmu dieťaťa. S ohľadom na to, že najlepší záujem dieťaťa musí byť pri rozhodovaní o nich neustále nanovo posudzovaný, deti, ktoré boli pri odchode z Izraela veľmi malé a v súčasnosti sa zdajú byť veľmi integrované do svojho nového prostredia nemal Súd dôvod odkloniť sa od zistení odvolacieho súdu.

Je zrejmé, že i toto rozhodnutie je predmetom kritiky, pretože existujú obavy, že etablovaný systém prevencie pred medzinárodnými únosmi detí vytvorený Haagskym dohovorom sa destabilizuje.

Predseda súdu J.P. Costa vo svojom príspevku na kolokviu v Dubline 14. mája 2011¹⁴ pripomína, že preferovanie najlepšieho záujmu dieťaťa je síce v praxi vnútroštátnych orgánov veľmi dobre zaužívané, avšak vyžaduje prehodnotiť okolnosti v každom prípade zvlášť, za súčasného prihliadania na všetky práva a záujmy chránené Dohovorom.

Úloha ESLP je stále len podporná, nie je to ďalší odvolací súd. Treba si tiež uvedomiť veľkú vzdialenosť ESLP od miestneho súdu, ktorý sa zaoberá konkrétnym sporom. Obzvlášť prípady zahŕňajúce deti vyžadujú priamy kontakt s osobami, ktorých sa prípad týka, a na to nie vždy má ESLP adekvátne podmienky. Pristupuje sa síce aj k vypočutiu druhého rodiča¹⁵, hoci to nie je bežné, pretože v princípe ESLP neposudzuje spor medzi dvoma súkromnými osobami, ale skúma dodržiavanie záväzkov zmluvnými stranami EDLP.

¹⁴ http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E6F5D437-C49A-47C5-9772-578F54FB5C86/0/20110514_COLLOQUE_Dublin_FR.pdf

¹⁵ *Sylvester v. Rakúsko, Eskinazi and Chelouche v. Turecko*

Namiesto na externé skutočnosti sa ESĽP sústreďí predovšetkým na posúdenie dôsledného zistenia skutkového stavu úradmi, ďalej na možnosť zladenia záujmov zainteresovaných osôb, procedurálnu správnosť a dostatočné odôvodnenie rozhodnutia s ohľadom na rodinný život.

Aby však štáty postupovali v súlade so záväzkami, ktoré na seba vzali prístupom k EDĽP musia v intenciách ostatných rozhodnutí ESĽP postupovať v prípadoch medzinárodného únosu dieťaťa s osobitným ohľadom na najlepší záujem dieťaťa, ktorý je potrebné preskúmať v každom štádiu vnútroštátneho konania s ohľadom na všetky existujúce okolnosti v momente rozhodovania.

Neulinger a Shuruk či Raban preto nesignalizujú podľa môjho názoru zmenu v rozhodovaní Súdu v prípadoch únosu detí. Skôr ide o potvrdenie súladu EDĽP so zárukami poskytovanými článkom 8 Haagskeho dohovoru a ostatnými medzinárodnými zmluvami. Je to dôležité najmä preto, lebo Haagsky dohovor neustanovil žiadny súd ani iný oficiálny kontrolný orgán, ktorý by poskytoval autoritatívnu interpretáciu jeho ustanovení.

5. ZÁVER

Medzinárodné únosy detí vyvolávajú v radoch predovšetkým laickej verejnosti často veľmi emotívne reakcie, pocit bezmocnosti a nespravodlivosti, nie raz zapríčinený aj nedostatočným a jednostranným informovaním zo strany médií. Napriek pomerne dlhej existencii Haagskeho dohovoru sa stále javí, že verejnosť nie je dostatočne oboznámená s následkami neoprávneného premiestnenia či zadržania dieťaťa vlastným rodičom, a tak je pre ňu ťažko pochopiteľné, ako môže súd nariadiť odobratie dieťaťa (obvykle) matke a jeho navrátenie do miesta jeho obvyklého pobytu. Čo však žiaľ nie je mediálne veľmi známe, je, že Haagsky dohovor obsahuje mimoriadne prísne kritériá, ktoré musia byť splnené, aby dieťa súd štátu, kam bolo neoprávnené premiestnené alebo kde je neoprávnené zadržované, mohol rozhodnúť o nenavrátení dieťaťa. Pritom táto úprava je nevyhnutná na to, aby celý mechanizmus riadne fungoval.

Tento mechanizmus totiž nebol vytvorený preto, aby ubližoval deťom alebo niektorému z ich rodičov, ale bol vytvorený preto, aby deti chránil. Je v ich najlepšom záujme, aby platili jasné pravidlá o tom, ktorý súd má o nich rozhodovať, ak sa rodičia nevedia na podstatných veciach týkajúcich sa detí dohodnúť. Je však zrejmé, že okolnosti vedúce k rovnakému výsledku môžu byť rôzne.

ESĽP vo svojich rozhodnutiach počas mnohých rokov vyjadroval silnú podporu Haagskemu dohovoru, ale ako sa vyjadril v ostatných rozhodnutiach Neulinger a Shuruk a Raban, je potrebné, aby národné sudy zanechali unáhlený, súhrnný prístup, ktorý predstavuje rigidná aplikácia ustanovení Haagskeho dohovoru a prešli od reštriktívnych interpretácií výnimiek článku 13. k starostlivému a komplexnému zhodnoteniu všetkých okolností prípadu. Tým sa efektivita mechanizmu vytvoreného v najlepšom záujme dieťaťa ešte zvýši.

Skutočným pokrokom v súdnej praxi EŠLP je, že posudzuje každú žiadosť individuálne s prihliadnutím na skutočne najlepší záujem dieťaťa, a nie paušálne.

Literature

- Štefanková, N., Lysina, P. et al.: Medzinárodné právo súkromné. Praha: C.H.Beck, 2011. 656 s. ISBN 978-80-7400-351-6.
- Haťapka, M.: K pojmu „obvyklý pobyt“ v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. In: Justičná revue, 2001, č. 2, s. 183-188
- Haťapka, M.: Ochrana detí proti „medzinárodným únosom“. In: Justičná revue, 2002, č. 4, s. 408-417
- Novotná, V.: Jak správně aplikovat Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí? In: Právo a rodina, 2007, č. 9, s. 1-7
- www.incadat.com
- www.echr.coe.int
- www.internationalfamilylawfirm.com

Contact – email

nina.hujikova@gmail.com